

Ismerős úr a csúszdán

Olvasom a Bence György filozófussal készített január 15-i Pogonyi-interjút, aztán kicsámborgok a konyhába, és megeszem három szelet disznósajtost kenyéren. A lelki hascsikarások ellen már évek óta disznósajtot meg parasztkolbászt szedek, ami sajnos meg is látszik az alakomon. Ezúttal a szokottnál is nagyobb készletet éreztem a falásra. Bence sokáig jó barátom volt. Amikor először olvastam tőle egy cikket, ha jól emlékszem rá, a hatvanas évek közepe táján, az *Új Írásban*, arra gondoltam, hogy a forradalom óta nem bukkant fel még egy ilyen okos ember az irodalmi lapok hasábjain. Végre jön egy új nemzedék, gondoltam, amely nem kompenzációval foglalkozik majd, nem alukon tör a fejét, hanem elfoglaltan körülnéz az erkölcsi szeméttelen.

Ha várakozásomat és ismeretségünk első időszakából származó emlékeimet összevetem a most kirajzolódó szellemi és erkölcsi képpel, akkor valóban nem tehetek mást, mint hogy rohanok a konyhába. Bármiről essék is az interjúban szó, feldereng a csúszda, rajta egy ismerős úr, de maszkban, gyorsulva halad lefelé. Csúszdában helyesli például, hogy a folyóiratok vagy a filmek támogatására fordítható összeg egyre nagyobb hányada fölött rendelkezik a miniszter és apparátusa, mert a senkinek felelősséggel nem tartozó értelmiségi kuratóriumokkal ellentétben őket terheli politikai felelősség és a közpénz elosztásával járó anyagi felelősség is. Olyan országban mondja ezt, melynek kormányza, ha kultúráról van szó, nem is titkolja pártosságát.

Mennyi megvetést csalt volna ki húsz évvel ezelőtt Bence Györgyből az etatista funkcionárius, aki a kritikai hangvételű lapok elsoványításán vagy rendszerhű filmkészítők megjutalmazásán buzgólkodva hivatalnoki felelősségről vartog? Vagy: azt mondja Bence, hogy a Fidesz vezetőkben nincs revánsvágy, mert „alapjában véve megértik és tisztelik a szüleik nemzedékét, ami pedig nem más, mint az érett Kádár-kor nemzedéke”. Ebben a dicséretben nem a szülők tisztelete dicsőül meg, hanem az érett Kádár-kor erkölcsisége, mely közmegegyezéssel elásta a forradalom és az ezt követő retorzió emlékezetét, és a síron a hullákból fakadó zöldségből ház-

táji konyhakerteket létesített. De az idézett kitételnél is – hogy mondjam finoman? – aggályosabb a belőle levont tanulság. A Fidesz vezetőkben a szülők iránt érzett tisztelet folytán nincs boszszúvágy, sőt, aggodalom gyötri őket az exkommunisták miatt, amiért végül még lehetlenné teszik magukat régi, demokráciát fenyegető kapcsolataikkal. „Ezért, ha a Fidesz nem akarta eliminálni a politikából a volt kommunistákat, arra kellett törekednie, hogy a kommu-

gó pénz illetően kecses mozgását a percekben még a Fidesz ügyének védelmezői sem vitatták, sőt következetesen meggátolták, hogy e koreográfiáról szó essen a tárgyalóteremben.

Az eddig elmondottak azonban együttesen is legfeljebb egyetlen disznósajtost kenyér behabzsolására készítettek volna. De Bence sajnos megnyilatkozott zsidó minőségében is. Megérti, sőt helyesli, hogy Orbán az 1994-ben kormányra került koalíciót jobboldali szövetséggel

ra adó zsidóktól és nem zsidóktól, akik az ilyen szövetséget, a jobb-közép és a szélsőjobboldal összejátszását elvben sem viselik el.

És ezt a megrendítő erkölcsi igénytelenséget még tetézni is tudja, ha antiszemitizmussal találkozunk, „helyesebben teszi, ha nem mindjárt a demokrácia vagy az egész emberiség nevében tiltakozik”. Ugyan miért teszi helyesen?

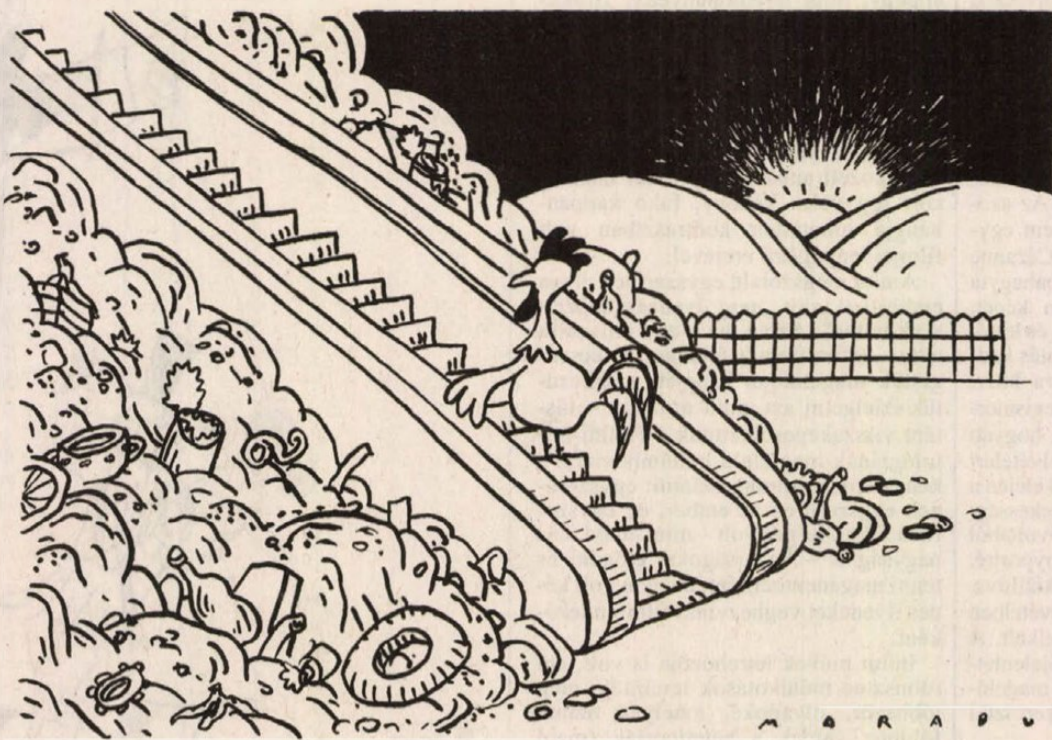
A rasszizmus minden fajtája a demokráciát és az egész emberiséget fenyegeti. Vajon Bence azt javasolná-e az apának, akinek éppen megerőszkodik a kiskorú lányát, hogy várja meg, míg szomszédja esetleg üvöltöni kezd? Azt kívánja az illet, hogy az apa, minthogy érdekelt, csak néman nézze az aktust?

Hogyan fejezhető be egy efféle beszámoló a csúszdáról? „Hatalmas politikai tettet hajtott végre Orbán Viktor, amikor megcsinálta a kétosztatú pártrendszert. Ezt lehet szeretni, nem szeretni, de benne lesz a történelemkönyvekben.”

Benne lesz! Gyorsulunk! Bence persze tudja, hogy mi minden került be oda, piti és égbekiáltó galádságok Hérosztratosz óta. Rádásul a kétosztatú pártrendszeren Horn is sikeresen dolgozott, amikor bedarálta a szabad demokráciát, a szabad demokrátiát is, amikor hagyta magukat, és nem léptek ki 1996-ban a koalícióból, az eredendően jobboldali pártok vezetői is a kétosztatún munkálkodtak égbekiáltó jelentéktelenségükkel, ez a pártrendszer elsősorban az új magyar demokrácia gyengéjének, a koncert egymással marakodó klientúrák hatalmának és annak köszönhető, hogy az egymástól eltérő érdekek artikulációját 1990-től mindmáig megakadályozták az alattvalói beidegződések, továbbá a gazdasági és politikai elit manipulációi.

Most azonban szükség sincs többszortatúra, a kétosztatú pártrendszer kiiktatja a demokrácia szekerének nem-csak ötödik, hanem a harmadik és negyedik kerekét is, és ez Orbán hervadhatatlan érdeme, aki bekerült ezért a – hova is? Ja, igaz, a történelemkönyvekbe. És a csúszda hosszú, jelenlegi mélypontjáról még mindig nem látni az alját. Vagy mégis? – kérdelem üres szívvel és teli szájjal.

Eörsi István
író

MARABU RAJZA

nista párt utódpartja kikerüljön a kormányhatalomból.” Ahá! A Fidesz tehát azért tört hatalomra, mert nem akarta eliminálni a kommunistákat! Most már csak arra kéne egy kis elmélet, hogy miként eliminálta volna őket, ha nem sikerül hatalomra kerülnie?

Egy másik példa: a simicskás ügyek. Bence szintiszta populista demagógiának nevezi, Orbán Viktor apjának a bányáját véve például, hogy „akinek valamije van, az lopott”. Benyomáson szerint ezen a ponton tudatlanabbnak tette magát, mint amilyen. A dokumentumokkal bőven alátámasztott bajlós feltételezések súlyától lelepleződik a populista demagógia vádjának elviselhetetlen könnyűsége. Bizonyítottunk látszik, hogy a székházipénz jelentős része Fidesz közeli vállalatokat gazdagított, e gazdagság jelentős része pedig magánvagyonokká lényegült át. A szóban for-

akarta leváltani, de ő tanácsadóként ebben a fordulatban már nem óhajtott részt venni, egybek közt azért nem, mert „a tervezett szövetségbe óhatatlanul bekerültek volna, mint ahogy be is kerültek antiszemita elemek. Márpedig magára adó zsidó nem árul egy gyékényen ilyenekkel.” Hát magára adó nem zsidó? Bence megsérti az összes nem zsidó származású demokratát, amikor lehetségesnek tartja, hogy emberi méltóságukat megőrizve egy gyékényen áruljanak az antiszemitaikkal.

„Elvben helyeslem” – írja. Elvben helyeselte ezt a szövetséget, „csak éppen személy szerint nem találtam volna benne a helyemet”. Tehát még csak az sem igaz, hogy ad magára. Olyan zsidó ő, aki nem ad magára, mert elvben helyesli, hogy kedvelt pártjának megnyerő vezetői közös gyékényen árulnak az antiszemitaikkal. Ebben is különbözik a maguk-

Politikai bal-jobb

Az interjúból kimaradt kérdések Bence Györgyhez és másokhoz

Bence György a január 15-i interjújában néhány helyen számomra meglepő módon érvel. A következőkben egy gyakorlati állításához és egy rejtett elméleti feltételezéséhez szeretnék néhány kérdést, illetve megjegyzést fűzni. Bennfoglalt és általam megkérdőjelezett elméleti tétele persze nemcsak az övé, hanem az egész magyar politikai gondolkodást jellemzi.

Gyakorlati megállapításában Bence György kiemeli, hogy miközben 1994-ben politikailag helyeselte a Fidesz „jobbratolódását”, maga nem kívánt egy jobbra tolódott és antiszemita erővel szövetséget kötő párt tanácsadója lenni. A szocialista-liberális koalíció után Bence helyeslésével a fiataloknak partnerek után kellett nézniük, ha nem akartak a történelmi süllyesztőbe kerülni. Ezek után Bence az antiszemita „jobboldali” erővel való óhatatlan szövetség lehetősége és későbbi valósága miatt nem vállalhatta tovább a tanácsadói szerepet. Itt a bökkenő. Miért tanácsolta Bence a „jobboldali” szövetséget? Miért nem tanácsolta inkább azt a fiataloknak, hogy jól nézzék meg, és csak antiszemita mustól mentes pártokkal lépjenek egyezsége? Miért nem tanácsolta a Fidesznek, hogy az antiszemitizmus ellen minden lehető törvényes eszközzel küzdeni kell a magyar politikában? Miért nem indított maga, még tanácsadóként, védekezésével együtt hatékony sajtóoffenzívát az antiszemitizmus ellen? Miért nem inkább azt tematizálja, hogy az antiszemitizmusnak nincs helye Európában, tehát Magyarországon sem a törvényes politikában? Miért nem tanácsolja most legalább az interjú keretében, hogy – mint az általuk oly hön vágyott Európai Unió oly sok országában – helyezzék törvényen kívül az antiszemita retorikájú és politikájú pártokat?

E kérdések a közvetlen tanácsadás kérdései, mint kérdések maguk is tanácsosak – és elsősorban természetesen nem Bence Györgynek. Nem beszélve arról, hogy az is talányos kérdés, hogy egy országban, amely rádásul „kereszténységével” büszkélkedik, és amelyben a XX. században saját állampolgárokat

pusztán származásuk alapján halálra ítélték, hogyan vetődhet föl egyáltalán az antiszemitizmus politikai lehetősége. Ez tudniillik minden „keresztény” logika ellen van. Az elkövetett és felismert bűnt a kereszténységben az elkövetőnek kell néven neveznie, és mindörökké kitiltania saját (politikai) gyakorlatából. (Az áldozatok hozzátartozói és utódai helyett nem éppen a „bűnös” és ezért – ha tényleg keresztény, akkor – „bűnbánó” keresztényeknek kellene a holokausztról beszélni, írni, konferenciákat rendezni?)

Tekintve, hogy gyakorlati-politikai kérdésekről és sürgető, habár egyelőre föl nem ismert szükségszerűségről van szó, itt tanácsot kellene adni az ifjaknak és/vagy történelemkeresőknek, hogy inkább a jövőt keressék és alakítsák jobbra, egy más és jobb, több társadalmi igazságosságot hordozó jövőt. (Miért is esett olyan kevés szó a korona-ünnepségeken arról, hogy ez a korona nem védett meg mindenkit, sokakat kitaszított ez alatt az ezer év alatt, és miért nem szóltak arról, hogy mit is kellene tenni konstitucionálisan a következő jobb ezer év előkészítésére?)

És most áttérök a második, az elméleti kérdésre. Ez a kérdés nem pusztán Bence interjújára vonatkozik, hanem a hazai politikai diskusziókra. A hazai sajtó és természetesen az „utódpart” azáltal magat nem kis eufemisztikus retorikai dinamikával, hogy ő baloldali párt lenne. Nos, a baloldali pártok Európában történetileg és napjainkig a fennálló viszonyok, elsősorban a kapitalista termelési viszonyok kritikáját testesítették meg. A baloldali értelmiségiek rámutattak a kapitalista kizsákmányolás összefüggéseire, és az elnyomottak oldalára állva a legkülönbözőbb cselekvési stratégiákat dolgozták ki, amelyeket aztán esetenként a baloldali pártok programjukba is fölvettek.

Ilyesmirel volna szó a hazai baloldalinak nevezett párt esetében? Nem inkább arról, hogy a negyven év alatt fölhalmozott kapcsolati tőkét a kilencvenes években (főként 1994 és 1998 között) gazdasági és politikai tőkére konvertálták? Ennek megfelelően az utód-

párt valójában nem egy tőkét konzerváló, azaz konzervatív, tehát jobboldali párt volna? Véletlen volna, hogy az utódpart támogatói közt nagy számban találunk az elődpartnak vagy ifjúsági szervezetének tagjaiból „kialakult” új magyarországi „nagy-tőkéseket”?

Nyugat-Európában nagy bankok vagy pénzügyi „holdingok” vezetői közt ritkán fordulnak elő baloldali párttagok: ők rendszerint a konzervatív pártok tagjai. Nálunk a legtöbb bank vezetője bizonyíthatóan a baloldali stílusú utódpartot támogatja. E bankvezetőknek fő gondja volna az elnyomottak védelme, a kizsákmányolás feltárása és orvoslási stratégiáinak keresése? Ha így van, akkor az utódpart valóban baloldali. De így van-e?

Másrészt a magyarországi jobboldalinak nevezett pártok tényleg a finánc-tőke, a nagyvállalkozók, a munkaadók pártjai volnának Európa szerencsésebb vidékein? A Fidesz körül ugyan ott létezik egy-két fináncalador, talán a főnököktől sem idegen ez a szerep, de melyik körülötte keringő szatellitpártocskák képviselné a nagy-tőkét megközelítően olyan mértékben, mint az utódpart?

Szerintem egyébként itt egyetlen korszerű gondolkodású és nyugati értelemben baloldali párt van, az egykor sokkal jobb sorsra hivatott SZDSZ, amelyik viszont azért veszített oly sokat népszerűségéből, mert elkesztő stratégiai-történelmi rövidlátással és taktikai elhamarkodottsággal, mint a tűz a homokkal, koalícióra lépett a valójában legjobboldalibb konzervatív párttal. Ideje volna felhagyni az eufemisztikus „baloldalisággal”, hiszen a baloldaliság politikai-etikai fogalom, és ehhez a nálunk úgynevezett baloldali pártok vajmi kevés köze van. (Igaz, Magyarországon a professzionális labdarúgó-bajnokság is csak „úgynevezett”.)

Ideje volna legalább néhány képzetesebb és befolyásosabb újságírónak túltekinteni napi érdekeire, és tisztázni saját fogalmait. Vagy igazán volna azoknak, akik azt állítják, a Lajtnán innen szükségszerű, hogy minden Nyugaton kialakult politikai vagy gazdasági fogalom jelentését veszti, ellentétére vált vagy saját paródiájává változik?

Boros János
egyetemi tanár
Pécsi Egyetem